

สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง : พลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง

People Council of Ing River Basin: Civil society dynamic in
Natural Resource Management in Ing River Basin

สหทัยา วิเศษ

Sahathaya Wises

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

Corresponding Author, E-mail: sahathaya.wis@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง : พลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการและบทบาทของภาคประชาสังคม 2) ศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง และ 3) พัฒนายุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของสภาประชาชนลุ่มน้ำอิงอย่างบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานของโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายและหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำอิงอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ลุ่มน้ำอิงในจังหวัดพะเยา และจังหวัดเชียงราย

ผลการวิจัยพบว่า ภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง มีพัฒนาการที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ และการพัฒนาในแม่น้ำสาขาของลุ่มน้ำอิงตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นกลไกหลักร่วมกับภาคประชาชน ภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายหลังมีการยกระดับการทำงานในรูปแบบสภาประชาชน โดยกระบวนการพัฒนาสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพสภาประชาชน การพัฒนาพื้นที่รูปธรรม การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ การรณรงค์ด้านนโยบายระดับชาติและระดับท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง ในการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิงอย่างบูรณาการ โดย

การมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติ ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ และยุทธศาสตร์ด้านสังคมและการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ : ภาคประชาสังคม; การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ; ลุ่มน้ำอิง

Abstract

The research article on “People Council of Ing River Basin: Civil Society Dynamic in Natural Resource Management in Ing River Basin” are to study about 1) the history and role of Civil Society 2) the processes of capacity building for natural resource management of People Council of Ing River Basin (PCIR) and 3) and to develop strategies of PCIR for integrated natural resource management with community’s participation. The study area is Ing River Basin in Phayao and Chiang Rai Provinces.

It is found that the movement of civil society on natural resource management in the basin relates to the ecosystem changes, and the development in the tributaries of the Ing River from the Upper to Lower. None governmental organizations are the main mechanisms for collaboration with the civil society, governmental sectors, and LAOs. The processes of improving PCIR were 1) capacity building of PCIR, 2) developing a demonstration site on the management, 3) developing databases and information technology systems for the management, and 4) policy campaign on the management in local and national levels. The developing of strategies for the integrated management with people’s participation is based on the principle of local community’s participation and Sustainable Development Goals. The three strategies are the strategy on natural resource management, the strategy on community economic based on natural resources, and the strategy on society and participation.

Keywords: Civility; Natural Resource Management; Ing River Basin

บทนำ

ลุ่มน้ำอิง เป็นลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง มีแม่น้ำอิงเป็นแม่น้ำสายหลัก ลุ่มน้ำอิงมีต้นกำเนิดในเขตอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา จากการไหลรวมของลำห้วย 12 สาขาไหลลงสู่หนองเล็งทรายและกว๊านพะเยา แม่น้ำอิงไหลผ่านอำเภอเมือง ภูกามยาว ดอกคำใต้และอำเภอจุน จังหวัดพะเยา ไหลเข้าสู่จังหวัดเชียงราย ผ่านอำเภอป่าแดด เทิง พญาเม็งราย ขุนตาล และอำเภอเชียงของ ก่อนไหลบรรจบแม่น้ำโขงที่บ้านปากอิงใต้ ตำบลศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ รวมความยาว 260 กิโลเมตร (สหทยา วิเศษ, 2545: 5)

ปัจจุบันลุ่มน้ำอิง เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เชื่อมต่อด้านการอนุรักษ์ (Conservation Corridor) ที่มีความเสี่ยงต่อการคุกคามมากที่สุดแห่งหนึ่งในอินโด-เบอร์มา ฮอตสปอต (ฮอตสปอต คือ พื้นที่ที่มีความสำคัญทางความหลากหลายทางชีวภาพแต่อยู่ในภาวะถูกคุกคาม) ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ที่สำคัญของสัตว์น้ำหลากหลายสายพันธุ์ที่อพยพมาจากแม่น้ำโขงในแต่ละปี ในขณะที่เดียวกันที่ตั้งซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์ของพื้นที่ ทำให้มีการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในลุ่มน้ำอิงและมีการลงทุนมากมายเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะสั้น รวมทั้งการพัฒนาาระบบโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ซึ่งส่งผลเสียต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และการดำรงชีวิตของผู้คนท้องถิ่น ในรอบ 30 ปีที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน ลุ่มน้ำอิงเริ่มมีความเปลี่ยนแปลง เช่น คุณภาพน้ำในกว๊านพะเยาเสื่อมลง การบุกรุกพื้นที่สาธารณะรอบกว๊านพะเยาจากกิจกรรมต่างๆของชุมชนและผู้ประกอบการ การลดจำนวนลงของชนิดพันธุ์ปลาท้องถิ่นในกว๊านพะเยา การเพิ่มพื้นที่ปลูกข้าวนาปรัง ปัญหาการบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำอิงตอนกลาง พื้นที่ป่าชุ่มน้ำลดลงจากการเร่งปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ และการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำโขงบริเวณปากแม่น้ำอิง พันธุ์ปลาในแม่น้ำอิงลดลง บางชนิดสูญพันธุ์ บางชนิดใกล้สูญพันธุ์ ซึ่งการลดลงดังกล่าวส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

เมื่อเกิดวิกฤตสิ่งแวดล้อมทางด้านดิน น้ำ ป่า ชุมชนในลุ่มน้ำอิงได้เกิดความตระหนักถึงสภาพปัญหาดังกล่าวที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติ จากการหนุนเสริมของหน่วยงานทั้งภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ได้แก่ เครือข่ายลุ่มน้ำอิง เครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง-ล้านนา เครือข่ายลุ่มน้ำภาคเหนือสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต รวมไปถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลายชุมชนเริ่มเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเป็นฐานทรัพยากรทางอาหารให้คนในชุมชน ได้มีความมั่นคงทางอาหารทั้งจากป่าและแม่น้ำ ได้ก่อเกิดเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาในแม่น้ำอิงและหนองน้ำต่างๆ รวมถึงการจัดการป่าชุมชน ป่าชุ่มน้ำริมแม่น้ำอิง ได้มีการกำหนดข้อบังคับ

กฎระเบียบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกันของชุมชนและหมู่บ้านใกล้เคียงในการดูแลรักษาพื้นที่รูปธรรม ปัจจุบันแนวคิดและการปฏิบัติจริงในการอนุรักษ์ป่า และพันธุ์ปลาได้ขยายไปหลายหมู่บ้านในลุ่มน้ำอิง

การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิตพบว่า ชุมชนท้องถิ่นในลุ่มน้ำอิงได้ดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ การอนุรักษ์พันธุ์ปลาในกว๊านพะเยา การจัดการเหมืองฝาย เขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาลุ่มน้ำอิง และการจัดการป่าชุมชนและป่าชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิง รูปธรรมเด่นชัดของลุ่มน้ำอิง คือ การตั้งเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาประจำหมู่บ้านอย่างน้อย 63 หมู่บ้านตลอดลุ่มน้ำทั้งตอนบนตอนกลางและตอนล่าง เขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาเป็นความสำเร็จที่พิสูจน์อย่างชัดเจนของการเพิ่มจำนวนทั้งชนิดพันธุ์ปลาและจำนวนประชากร จากการสำรวจชนิดพันธุ์ปลาของชาวบ้านพบ พันธุ์ปลา 109 ชนิด เป็นปลาท้องถิ่น 92 ชนิด และปลาต่างถิ่น 17 ชนิด (สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต, 2558, เอกสารอัดสำเนา)

จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนในรูปแบบต่างๆ และการจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการอนุรักษ์พันธุ์ปลา การจัดการพื้นที่ป่าชุ่มน้ำ และการจัดการป่าชุมชนในลุ่มน้ำอิงอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำเสนอถ่ายทอดความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละชุมชน และขยายพื้นที่รูปธรรมเหล่านี้ไปสู่ชุมชนอื่นทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเกิดแนวทางในการรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน ก่อเกิดเป็นกลุ่มองค์กรประชาชนที่ดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปของเครือข่ายต่างๆ ได้แก่ เครือข่ายอนุรักษ์และพัฒนาป่าต้นน้ำกว๊านพะเยา เครือข่ายลุ่มน้ำอิงตอนกลาง เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกพะเยา เครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านกว๊านพะเยา เครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดพะเยา เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำอิงตอนปลาย และดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิงในแต่ละพื้นที่ เครือข่ายฯ เหล่านี้เกิดขึ้นมาจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับแหล่งทรัพยากรของตนเอง ในการแก้ไขปัญหาเกิดขึ้นจากความต้องการของคนในชุมชน และสอดคล้องกับระบบนิเวศวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ โดยการหนุนเสริมของหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

ในปี พ.ศ. 2556 เครือข่ายชุมชนเหล่านี้ได้ก่อตั้งเป็นสภาประชาชนลุ่มน้ำ อันมีจุดหมายที่จะอนุรักษ์ พื้นที่ป่า แก้ไขปัญหาวิกฤตลุ่มน้ำอิง เพื่อให้เห็นภาพรวมร่วมกันทั้งลุ่มน้ำ การก่อเกิดสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง จึงเป็นการยกระดับวิถีดั้งเดิม และวิถีปฏิบัติขององค์กรชาวบ้านที่มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนของตนเองในลุ่มน้ำอิง การยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง จาก

องค์ชุมชน มาเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชน และพัฒนาการมาเป็นสภาประชาชนลุ่มน้ำ การสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิงบนฐานวิถีชีวิต นิเวศวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ผ่านกลไกการทำงานในแบบคณะกรรมการที่มาจากชาวบ้าน (สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต, 2556, เอกสารอัดสำเนา) ที่ผ่านมาสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง มีการทำกิจกรรมการประชุมหารือเพื่อก่อตั้งสภาประชาชน การประชุมเพื่อกำหนดโครงสร้างและกลไกของสภาประชาชน และการจัดกิจกรรม “ธรรมยาตรา นิเวศภาวนา: รักษ์กวีานพะเยา-แม่น้ำอิง” ในเดือนกุมภาพันธ์ 2558 เพื่อเปิดตัวสภาประชาชนลุ่มน้ำอิงให้เป็นที่รับรู้ของสาธารณะมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งยังไม่มิติศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ขาดการกำหนดกลยุทธ์ในการทำงาน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาการและบทบาทของภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง ศึกษากระบวนการพัฒนากลไกและศักยภาพสภาประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง และศึกษาพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของสภาประชาชนลุ่มน้ำอิงอย่างบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กระบวนการและผลจากการวิจัยจะนำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการกำหนด การตัดสินใจในการดำเนินนโยบาย และโครงการพัฒนาต่างๆ ในลุ่มน้ำอิง รวมทั้งพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของสภาประชาชนลุ่มน้ำอิงอย่างบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อนำไปสู่การกำหนดแผนงานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง ในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการและบทบาทของภาคประชาสังคม 2) ศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง และ 3) พัฒนายุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของสภาประชาชนลุ่มน้ำอิงอย่างบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการควบคู่ไปกับการดำเนินของโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายและหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำอิงอย่างยั่งยืน และภาคีความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์แม่น้ำอิง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง ภาคีความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์แม่น้ำอิง ประกอบด้วย สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต สถาบันชุมชนลุ่มน้ำโขง สถาบันปวงผญาพยาว

และเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง-ล้านนา เจ้าหน้าที่โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายและหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำอิงอย่างยั่งยืน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนภาคประชาสังคมและสถาบันการศึกษาในลุ่มน้ำอิง จำนวน 25 คน พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ ลุ่มน้ำอิงในจังหวัดพะเยา และจังหวัดเชียงราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเข้าร่วมในการทำกิจกรรมของสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และการทำแผนที่ รวมทั้งการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวคิดการจัดการลุ่มน้ำ แนวคิดธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม แนวคิดประชาสังคม แนวคิดสนามการเรียนรู้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบริบทของชุมชนมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการ และบทบาทของภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง

1) ความเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิงนั้น มีพัฒนาการการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ และการพัฒนาในแม่น้ำสาขาของลุ่มน้ำอิงตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาสังคมเป็นกลไกหลักในการดำเนินงานร่วมกับภาคประชาชน ภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในแต่ละพื้นที่ ภายหลังจากมีการเชื่อมร้อยเครือข่ายภาคประชาชนในลุ่มน้ำอิง และยกระดับการทำงานในรูปแบบสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง โดยมีภาคีความร่วมมืออนุรักษ์ลุ่มน้ำอิง ทำหน้าที่เป็นกองเลขานุการให้กับสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง

2) ภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง เป็นการรวมกลุ่มขององค์กรภาคประชาชน แต่ละเครือข่ายในลุ่มน้ำอิงมายกระดับเป็นสภาประชาชน เพื่อให้มีกลไกของภาคประชาชนในระดับลุ่มน้ำ และเพื่อให้สภาประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาทต่อสาธารณะในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง และภาคีความร่วมมืออนุรักษ์ลุ่มน้ำอิง เป็นการรวมกลุ่มขององค์กรภาคประชาสังคม เพื่อทำหน้าที่เป็นกองเลขานุการให้แก่สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง ในการดำเนินงานระยะเริ่มแรกของสภาประชาชน เพื่อหนุนเสริมให้สภาประชาชนเกิดความ

เข้มแข็ง และมีศักยภาพในการเป็นองค์กรของภาคประชาชนที่จะสร้างให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิงร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ภาควิชาความร่วมมืออนุรักษ์ลุ่มน้ำอิงเป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่มีประสบการณ์การสนับสนุนภาคประชาชนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยมีบทบาทการทำงานในลุ่มน้ำอิง 8 ด้าน ได้แก่ งานกองเลขานุการของสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง งานประสานความร่วมมือกับภาควิชาความร่วมมือในภาคส่วนต่างๆ ในลุ่มน้ำอิง งานรณรงค์เชิงนโยบายระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ งานหนุนเสริม สนับสนุนการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิงในลักษณะของพื้นที่รูปธรรมหรือแหล่งเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ งานข้อมูลวิชาการ และงานวิจัยท้องถิ่น งานพัฒนาศักยภาพสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง งานด้านการส่งเสริมบทบาทผู้หญิงในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และงานสื่อสารสาธารณะและผลิตสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

2. กระบวนการพัฒนาสภาประชาชนลุ่มน้ำอิงในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

1) การพัฒนากลไกและพัฒนาศักยภาพสภาประชาชนลุ่มน้ำอิงในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ นั้นเป็นการดำเนินงานในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้สภาประชาชนลุ่มน้ำอิงได้เกิดกระบวนการพัฒนาตนเอง เพื่อนำความรู้และบทเรียนที่ได้ไปพัฒนากลุ่ม องค์กรและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการพัฒนาศักยภาพนั้น จะเป็นทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกสภาประชาชน การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนต้นแบบในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงในชุมชนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ และการสนับสนุนในรูปแบบกองทุนสนับสนุนการดำเนินโครงการในพื้นที่

2) การพัฒนาพื้นที่รูปธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง ทั้งกรณีศึกษา 3 ชุมชนในลุ่มน้ำอิงตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง แต่ละชุมชนมีกระบวนการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกันตามลักษณะภูมินิเวศ ประสบการณ์การทำกิจกรรม และสถานการณ์การพัฒนาจากภายนอกที่เข้ามามีผลกระทบต่อชุมชน ดำเนินงานภายใต้การพัฒนาศูนย์เรียนรู้เพื่อยกระดับเป็นชุมชนต้นแบบ เนื่องจากมีวิธีปฏิบัติที่สามารถเป็นตัวอย่างให้กับชุมชนอื่นๆ ได้ นอกจากนี้ในลุ่มน้ำอิงยังมีชุมชนอื่นที่สามารถเป็นต้นแบบในหลายด้าน ทั้งนี้การพัฒนาพื้นที่รูปธรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง ได้ทำให้สภาประชาชนลุ่มน้ำอิงได้พัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงในการเก็บข้อมูล การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสำรวจ การทดลอง การทำกิจกรรมด้านอนุรักษ์ ซึ่งคนใน

ชุมชนได้รับผลจากการพัฒนาพื้นที่รูปธรรม รวมทั้งระบบนิเวศความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

3) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง การจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง เป็นการใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อมาอธิบายความรู้ในทางวิชาการ และเพื่อเสริมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาของท้องถิ่นส่งผลให้คุณค่าองค์ความรู้ของชุมชนมีความเชื่อถือได้มากขึ้น เป็นการรักษาความเป็นเจ้าขององค์ความรู้โดยชุมชนท้องถิ่นผ่านกระบวนการและเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งข้อมูลและสารสนเทศของชุมชนดังกล่าวสามารถที่จะนำไปใช้ในการพัฒนา การอนุรักษ์พื้นที่รูประบบนิเวศ การนำเสนอต่อผู้กำหนดนโยบาย เพื่อต่อรองในทางนโยบายของภาครัฐ หรือโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่จะเข้ามามีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ได้

4) การรณรงค์ด้านนโยบายระดับชาติและนโยบายระดับท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง การรณรงค์ด้านนโยบายระดับชาติและนโยบายระดับท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิงนั้น เป็นการดำเนินงานที่มีเป้าหมายในการสร้างให้เกิดความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ซึ่งเป็นองค์กรหลักในด้านนโยบายและกฎหมาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรระดับท้องถิ่นที่ต้องสร้างให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นองค์กรหนุนเสริมในด้านวิชาการ ข้อมูลและบุคลากร รวมทั้งภาคประชาสังคมเป็นองค์กรหนุนเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเชิงนโยบายร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ

รูปธรรมการรณรงค์ด้านนโยบายที่ได้ดำเนินงานคือ 1) การผลักดันให้มีการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงให้มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทย เพื่อที่จะเป็นมาตรการหนึ่งในทางกฎหมายที่จะปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ และการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิง 2) การพัฒนาตำบลต้นแบบในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลสันมะค่า อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย และ 3) การจัดเวทีประชาสังคมเพื่อทรัพยากรลุ่มน้ำอิง เพื่อจัดทำข้อเสนอทางนโยบายในประเด็นแม่หญิงกับทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง ป่าชุมชนกับความยั่งยืนโดยท้องถิ่น ป่าชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิง การจัดการน้ำและสัตว์น้ำอย่างมีส่วนร่วม ข้อบัญญัติท้องถิ่นกับทรัพยากรบ้านตนเอง และสื่อชุมชนเพื่อท้องถิ่น โดยมีการนำเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของสภาประชาชนลุ่มน้ำอิงอย่างบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

1) ยุทธศาสตร์ด้านฐานทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการน้ำ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการป่าต้นน้ำ ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา และยุทธศาสตร์ด้านการจัดการที่ดินโดยชุมชน

2) ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรอินทรีย์ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาผู้ประกอบการทางสังคมบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ และยุทธศาสตร์ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน และ

3) ยุทธศาสตร์ด้านสังคมและการมีส่วนร่วม ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ยุทธศาสตร์ด้านการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาคี และยุทธศาสตร์ด้านการประยุกต์วัฒนธรรมประเพณีในการอนุรักษ์ พันธุ์ทรัพยากรธรรมชาติ

อภิปรายผล

ความเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิงนั้น มีพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ และการพัฒนาในแม่น้ำสาขาของลุ่มน้ำอิงตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาสังคมเป็นกลไกหลักร่วมกับภาคประชาชน ภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ภายหลังมีการเชื่อมโยงเครือข่ายภาคประชาชนในลุ่มน้ำอิง และยกระดับการทำงานในรูปแบบสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง

ภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง ประกอบด้วย สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง เป็นการรวมกลุ่มขององค์กรภาคประชาชนแต่ละเครือข่ายในลุ่มน้ำอิงยกระดับเป็นสภาประชาชน เพื่อให้มีกลไกของภาคประชาชนในระดับลุ่มน้ำ เข้าไปมีส่วนร่วม และมีบทบาทต่อสาธารณะในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง โดยมีภาคีความร่วมมืออนุรักษ์ลุ่มน้ำอิง เป็นการรวมกลุ่มขององค์กรภาคประชาสังคม ทำหน้าที่เป็นกองหนุนการให้แก่สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง เพื่อหนุนเสริมให้สภาประชาชนเกิดความเข้มแข็ง และมีศักยภาพในการเป็นองค์กรของภาคประชาชนที่จะสร้างให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิงร่วมกับภาคส่วนต่างๆ

กลไกสภาประชาชนลุ่มน้ำอิงเป็นกลไกของประชาชนที่มีความเป็นธรรมชาติ มีการปรึกษาหารือแบบเป็นทางการผ่านการประชุม และแบบไม่เป็นทางการโดยการพบปะพูดคุยตามสถานที่ต่างๆ และในสื่อสังคมออนไลน์ โครงสร้างของสภาประชาชนให้ความสำคัญกับผู้อาวุโสที่มีความรู้ ภูมิปัญญา มีการบริหารงานเป็นแบบแนวราบ หรือการบริหาร

แบบมีส่วนร่วม ได้เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในทุกกิจกรรม สอดคล้องกับคุณลักษณะของประชาสังคมตามแนวคิดของธีรพงษ์ แก้วหาญ (2544) ที่กล่าวว่า ประชาสังคมเน้นความคิดริเริ่มของปัจเจกบุคคลในการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มบนพื้นฐานของความเชื่อถือ ความไว้วางใจกัน เน้นความเท่าเทียม การมีส่วนร่วมทางสังคม และเคารพในความหลากหลาย เป็น “พลังที่สาม” ที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคมโดยรวมถึงภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ทุกฝ่ายเข้ามาเป็นหุ้นส่วนกัน ไม่ใช่เข้ามาเป็นผู้นำ

กระบวนการพัฒนาสภาประชาชนลุ่มน้ำอิงในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ นั้นเป็นการดำเนินงานในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้สภาประชาชนลุ่มน้ำอิงได้เกิดกระบวนการพัฒนาตนเอง เพื่อนำความรู้และบทเรียนที่ได้ไปพัฒนากลุ่ม องค์กรและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการพัฒนาศักยภาพนั้น จะเป็นทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกสภาประชาชน การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนต้นแบบในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงในชุมชนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ และการสนับสนุนในรูปแบบกองทุนสนับสนุนการดำเนินโครงการในพื้นที่

การพัฒนาพื้นที่รูปธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง ผ่านกรณีศึกษา 3 ชุมชนในลุ่มน้ำอิงตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง แต่ละชุมชนมีกระบวนการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกันตามลักษณะภูมินิเวศ ประสบการณ์การทำกิจกรรม และสถานการณ์การพัฒนาจากภายนอกที่เข้ามามีผลกระทบต่อชุมชน ดำเนินงานภายใต้การพัฒนาศูนย์เรียนรู้เพื่อยกระดับเป็นชุมชนต้นแบบ เนื่องจากมีวิธีปฏิบัติที่สามารถเป็นตัวอย่างให้กับชุมชนอื่นได้ ทั้งนี้การพัฒนาพื้นที่รูปธรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง ทำให้สภาประชาชนลุ่มน้ำอิงได้พัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้จากการปฏิบัติการในการเก็บข้อมูล การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสำรวจ การทดลอง การทำกิจกรรมด้านอนุรักษ์ ซึ่งคนในชุมชนได้รับผลจากการพัฒนาพื้นที่รูปธรรม รวมทั้งระบบนิเวศเกิดความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้พื้นที่รูปธรรมหลายแห่งได้ยกระดับเป็นสถาบันการจัดการเรียนรู้ของชุมชนที่เรียกว่า “โฮงเฮียน” ในลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ของการจัดการเฉพาะพื้นที่ ผลการศึกษาประเด็นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดสนามการเรียนรู้ เป็นแนวคิดที่ใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และพัฒนากระบวนการทำงานที่นำไปสู่การสร้างเสริมพื้นที่รูปธรรม เริ่มต้นที่โฮงเฮียนแม่น้ำของ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เป็นการยกระดับให้เป็นสถาบันองค์ความรู้ท้องถิ่น ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ลุ่มน้ำโขง และประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภาค

ประชาสังคมในลุ่มน้ำโขงและลุ่มน้ำสาขา โดยใช้โฮงเฮียนแม่น้ำของเป็นกลไกหลักสำคัญ ที่จะขับเคลื่อนการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนา ทั้งระดับท้องถิ่น ประเทศ และระดับภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

การพัฒนาาระบบข้อมูลและสารสนเทศในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง เป็นการใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อมาอธิบายความรู้ในทางวิชาการ และเพื่อเสริมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาของท้องถิ่นส่งผลให้คุณค่าองค์ความรู้ของชุมชนมีความเชื่อถือได้มากขึ้น เป็นการรักษาความเป็นเจ้าขององค์ความรู้โดยชุมชนท้องถิ่นผ่านกระบวนการและเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งข้อมูลและสารสนเทศของชุมชนดังกล่าวสามารถที่จะนำไปใช้ในการพัฒนา การอนุรักษ์ พื้นฟูระบบนิเวศ การนำเสนอต่อผู้กำหนดนโยบาย เพื่อต่อรองในทางนโยบายของภาครัฐ หรือโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่จะเข้ามามีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ได้ ผลการศึกษาประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการลุ่มน้ำโดยชุมชน (สหทยา วิเศษและ นิคม บุญเสริม, 2547) ที่กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้น จะต้องให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและการดำรงอยู่ โดยภาครัฐและเอกชนเป็นเพียงผู้กระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาในระยะยาว และในบรรดาการจัดการทรัพยากรนั้น การจัดการลุ่มน้ำ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดการเพราะมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคมมนุษย์

การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิงโดยการมีส่วนร่วม สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง ได้พัฒนายุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิงอย่างบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในลุ่มน้ำอิง ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติ ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ และยุทธศาสตร์ด้านสังคมและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะได้นำไปใช้เป็นแผนแม่บทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิงของภาคประชาชน ร่วมกับแผนยุทธศาสตร์การจัดการลุ่มน้ำอิงของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

สรุป

สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง เป็นพลวัตของภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการลุ่มน้ำอิง โดยชุมชน ที่มีการทำกิจกรรมหนุนเสริมไปกับ

หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาปราคณาณลุ่มน้ำอิงประกอบขึ้นจาก เครือข่ายประชาชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เครือข่ายประชาสังคม เครือข่ายผู้ หญิงลุ่มน้ำอิง เครือข่ายนักวิชาการ มีกลยุทธ์ในการทำงาน คือ การเสริมสร้างพื้นที่การเรียนรู้ เวทีสาธารณะ เวทีแลกเปลี่ยน และการสื่อสารสาธารณะ รวมทั้งการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย ทั้งนโยบายระดับพื้นที่ นโยบายระดับชาติ และนโยบายระดับสากล ได้แก่ ป่าชุ่มน้ำ ป่าชุมชน เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ อนุสัญญาพื้นที่ชุ่มน้ำ การต่อต้านเขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงของ และ ทุนข้ามชาติจากประเทศจีน

สถาปราคณาณลุ่มน้ำอิง จึงเป็นกลไกการจัดการลุ่มน้ำอิงของภาคประชาสังคม โดยยึดผลประโยชน์ร่วมกันของคนในลุ่มน้ำ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน และเพื่อให้กลไกของภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการ กำหนดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนของตนเอง ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติ อย่างมีส่วนร่วม การสร้างพื้นที่เรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมในการจัดการลุ่มน้ำ การพัฒนาแหล่งเรียน รู้ชุมชน ลุ่มน้ำอิง ให้เป็น “สนามการเรียนรู้” เช่น โฮงเฮียนแม่น้ำของ โฮงเฮียนกว๊านพะเยา โฮงเฮียนป่าชุ่มน้ำบ้านงามเมือง โฮงเฮียนสมุนไพรร้านต้า เป็นต้น การผลักดันกฎหมายท้องถิ่นในรูปแบบเทศบัญญัติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างจิตสำนึก สร้างความตระหนักรู้ในความเป็นเจ้าของ การเสริมสร้างสิทธิของชุมชนในการจัดการและใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำ อิงอย่างบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้เป็นแผนแม่บทในการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การดำเนินงานได้มีการหนุนเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และองค์กรพัฒนาเอกชนคือ ภาควิชาความร่วมมือในการ อนุรักษ์แม่น้ำอิง และสถาบันการศึกษา เป็นฝ่ายสนับสนุนด้านวิชาการ ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการสื่อสารสาธารณะในรูปแบบต่างๆ โดยผ่านองค์กรสื่อในท้องถิ่น

สถาปราคณาณลุ่มน้ำอิง ได้พัฒนายุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำ อิงอย่างบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในลุ่มน้ำอิง ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ด้าน การจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติ ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ และยุทธศาสตร์ด้านสังคมและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ยุทธศาสตร์ ดังกล่าวจะได้นำไปใช้เป็นแผนแม่บทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิงของภาค ประชาชน ร่วมกับแผนยุทธศาสตร์การจัดการลุ่มน้ำอิงของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

ในการศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย ควร กำหนดนโยบายในการจัดการลุ่มน้ำที่มีความสอดคล้องกับความรู้ท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และ ควรสนับสนุนและส่งเสริมสภาประชาชนลุ่มน้ำอิงหรือองค์กรภาคประชาสังคมอื่นๆ เข้ามา มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิงในรูปแบบคณะกรรมการ หรือคณะทำงาน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งจัดแผนใน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะเรื่องธุรกิจเพื่อสังคม หรือผู้ ประกอบการทางสังคม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ได้ คนอยู่ได้ และเครือข่ายเกิดความยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กิงกร นรินทรากุล ณ ออยุธยา. (2543). **แนวคิดและทิศทาง : การจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน**. เชียงใหม่ : ปีเอสการพิมพ์.
- ไกรทอง เหง้าน้อย. (2560). ผู้ประสานงานโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายและหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำอิงอย่างยั่งยืน. **สัมภาษณ์**. 10 พฤศจิกายน. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). **การบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โครงการพะเยาเพื่อการพัฒนา. (มปป). **การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิง**. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- โครงการเสริมสร้างเครือข่ายท้องถิ่นและหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำอิงอย่างยั่งยืน. (2560). **บทเรียนการจัดการทรัพยากรของชุมชนในลุ่มน้ำอิง**. กรุงเทพมหานคร : fluke graphic design and printing.
- เตชะภักดิ์ มະโนวงศ์. (2560). **เลขาธิการสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง**. **สัมภาษณ์**. 10 กันยายน และ 21 ธันวาคม.
- ถนอม อุดมมะ. (2559). **ประธานสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง**. **สัมภาษณ์**. 30 กันยายน.
- ธีระพงศ์ โพธิ์มัน. (2559). **ผู้อำนวยการสถาบันชุมชนลุ่มน้ำโขง จังหวัดเชียงใหม่**. **สัมภาษณ์**. 30 กันยายน.
- นิวัฒน์ ร้อยแก้ว. (2560). **ที่ปรึกษาสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง และประธานกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ของอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย**. **สัมภาษณ์**. 6 กุมภาพันธ์.
- นุชจรีย์ สิงคราษ. (2560). **เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดการองค์ความรู้และข้อมูล โครงการเสริมสร้างเครือข่ายท้องถิ่นและหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อการจัดการลุ่มน้ำอิงอย่างยั่งยืน**. **สัมภาษณ์**. 12 ตุลาคม.
- ประสิทธิ์ จินะใจหาญ. (2560). **กรรมการสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง**. **สัมภาษณ์**. 10 กันยายน และ 21 ธันวาคม.
- พิชญกรณ์ ดีแก้ว. (2559). **เจ้าหน้าที่สนาม สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต จังหวัดเชียงใหม่**. **สัมภาษณ์**. 30 กันยายน
- สหทยา วิเศษ. (2545). **ลุ่มน้ำอิง**. พะเยา : โรงพิมพ์เจริญอักษร.
- สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต. (2558). **วังสงวนในลุ่มน้ำอิง : การจัดการเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาโดยชุมชนท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศลุ่มน้ำและวิถีชีวิตชุมชนลุ่มน้ำอิง**. เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์.

สมาคมแม่บ้านเพื่อชีวิต. (2560). **ปาฐมน้ำในกลุ่มน้ำอิงตอนล่างและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น**. เชียงใหม่: วนิตาการพิมพ์.

สมาคมแม่บ้านเพื่อชีวิต. (2558.). **การสำรวจเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาในกลุ่มน้ำอิง**. (เอกสารอัดสำเนา).

สมาคมแม่บ้านเพื่อชีวิต. **สรุปผลการประชุมสภาประชาชนกลุ่มน้ำอิง วันที่ 15 มิถุนายน 2556 ณ วัดบ้านปางมดแดง ตำบลอ่างทอง อำเภอเชียงคำ จังหวัด พะเยา**.

สมเกียรติ เขื่อนเชียงสา. (2559). **ผู้ประสานงานเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมกลุ่มน้ำโขงล้านนา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย**. สัมภาษณ์. 30 กันยายน.

สายัณห์ ขำหนึ่ง. (2559). **ผู้ประสานงานสมาคมแม่บ้านเพื่อชีวิต จังหวัดเชียงใหม่**. สัมภาษณ์. 30 กันยายน.